

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus- suunnitelma

2021–2023

J • ENSUU

Sisältö

1 Johdanto.....	3
2 Lainsäädäntöä	5
2.1 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)	5
2.2 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)	5
3 Tärkeitä käsitteitä	6
4 Tavoitteet	10
4.1 Osallisuus	11
4.2 Arjen monimuotoisuus.....	11
5 Nykytilanteen kartoitusta sekä tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä	12
5.1 Lapset, nuoret ja perheet	13
5.2 Koulutus.....	14
5.3 Joensuun kaupunki työnantajana	16
5.4 Ikääntyneet	17
5.5 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt.....	19
5.6 Vammaiset.....	20
5.7 Monikulttuurinen väestö	21
5.8 Alueellinen näkökulma yhdenvertaisuuteen	24
6 Seuranta ja yhteenveto.....	27
Lähteet ja lisätietoa	28
Yhdistysten yhteystietoja.....	29

1 Johdanto

Suomen perustuslain mukaan ”ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan sukupuolen, iän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Tarkkaavaisuuden kiinnittäminen edellä mainittuihin tekijöihin on yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Perustuslain mukaan ”sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään”. (*Oikeusministeriö 731/1999.*)

Tasa-arvon- ja yhdenvertaisuuden edistämiseen kytkeytyy vahvasti lainsäädäntö. Eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan (*CEMR 2006*) mukaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen edellyttää, että paikallis- ja aluehallinnon kaikissa toiminnoissa huomioidaan tasa-arvonäkökohdat.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatiminen ovat laissa määritettyjä veloituksia kunnille, viranomaisille, oppilaitoksille sekä työntekijöille. Ne ovat tärkeitä työkaluja, joiden avulla organisaatioiden toiminnan läpinäkyvyyttä pyritään kehittämään. Epäkohtiin puuttuminen, vuorovaikutteinen ilmapiiri sekä kaikkien osapuolten sitoutuminen suunnitelmien toteuttamiseen ovat erittäin merkittäviä osa-alueita.

Pelkkiin lainsäädäntöön liittyvien epäkohtien korjaaminen ei kuitenkaan varmista tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Syrjintä ja epäasiallinen käytös konkretisoituvat arkipäivän kohtaamisissa elämän eri osa-alueilla. Tahattomat asenteet, ymmärtämättömyys, rakenteellinen rasismi ja tiedon puute ovat suuria haasteita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta puhuttaessa. Monet vallitsevat normit ovat luonteeltaan ulossulkevia.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat aihealueina hyvin laajoja, ja tässä suunnitelmassa esitetyt osa-alueet ovat vain pieni osa suurempaa kokonaisuutta. On olemassa paljon kasautunutta huono-osaisuutta tai sellaisia ihmisryhmiä, joiden asema ja kokemukset eivät millään mahdu tämän suunnitelman sivumäärän puitteisiin. Tästä huolimatta ne ovat aivan yhtä lailla tärkeitä. Tässä kohdin on hyvä korostaa myös sitä, että tarkoituksena ei ole asettaa ihmisiä minkäänlaisiin hierarkiisiin lokeroihin. Kaupungin suunnitelma tarjoaa sen sijaan yleisen tason suuntaviivoja. Esimerkiksi jonkin yksittäisen järjestön, työpaikan tai koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmalla on edellytykset keskittyä tarkemmin nimenomaisen organisaation haasteisiin ja kehityskohteisiin.

Tämän suunnitelman pääpaino on niissä ihmisryhmissä, joiden kohdalla tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen on keskimäärin haasteellisempaa. Meidän tahtotilamme Joensuun kaupungilla on toki se, että

kaikkia kaupungissa asuvia ja täällä liikkuvia kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Jokaisen turvallisuus sekä fyysinen ja henkinen koskemattomuus on taattava.

Suunnitelman teossa on kuultu Joensuun alueella toimivien järjestöjen näkökulmia. Vuorovaikutteista yhteistyötä on tehty Pohjois-Karjalan Setan,

Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistyksen sekä Joensuun seudun monikulttuurisuusyhdistys ry:n kanssa. Lisäksi merkittävässä roolissa on ollut yhteistyö Joensuun kaupungin nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston, vanhusneuvoston sekä toimialojen kanssa (muun muassa maahanmuuttajapalvelut ja koulutuspalvelut).

2 Lainsäädäntöä

2.1 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

1§ Lain tarkoitus

”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.”

Tasa-arvolaki kytkeytyy pääsääntöisesti kaikkiin elämän osa-alueisiin. Tarkat suunnitelmat ovat oleellinen osa-alue, joiden avulla tasa-arvon toteutumista edistetään. Julkisen hallinnon, viranomaisten, työntekijöiden, työnantajien sekä koulutusten järjestäjien tulee sitoutua tasa-arvon edistämisen ja toteutumisen eteen tehtäviin toimenpiteisiin. Sukupuoleen kohdistuva syrjintä on ehdottoman tuomittavaa ja käsite täytyy ymmärtää monialaisesti. Esimerkiksi sukupuoli-roolit, naiseuden ja mieheyden sosiaaliset merkitykset sekä henkilökohtainen sukupuoli-identiteetti ovat tässä yhteydessä tärkeitä huomioon otettavia aspekteja.

Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen edellyttää tasa-arvoa sekä eri sukupuolten välillä että samaa sukupuolta olevien kesken (*THL 2020*). Sukupuolten välisen tasa-arvon voi jakaa kahteen kategoriaan, muodolliseen ja tosiasialliseen. Näistä ensimmäisenä mainittu pitää sisällään syrjimättömyyden

sekä oikeudenmukaisen kohtelun. Esimerkiksi vallan ja resurssien tulee jakaantua tasaisesti. Sukupuolten tasapuolinen edustus varmistetaan laissa säädettyjen sukupuolikiintiöiden avulla. Tosiasiallinen tasa-arvo taas tarkoittaa tilanteiden lopputulosta. Monet ilmiöt ovat sukupuolittuneita, joten tämän osa-alueen huomioon ottaminen on erinäisten strategioiden suunnittelussa oleellista. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

2.2 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

1§ Lain tarkoitus

”Tämän lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.”

Laki velvoittaa, että työnantajat, koulutuksen järjestäjät, tavaroiden ja palvelujen tarjoajat sekä viranomaiset sitoutuvat edistämään yhdenvertaisuuden eteen tehtävää työtä. Syrjintä eri muodoissaan on kiellettyä. Lisäksi lain toteutumisen aktiivinen valvonta on oleellinen osa-alue. Tämä tapahtuu yhdenvertaisuusvaltuutetun, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan sekä työsuojeluviranomaisten toimesta.

3 Tärkeitä käsitteitä

Sukupuolisensitiivisyys: Huomioidaan sukupuolinormien vaikutukset yksilön ja yhteiskunnan tasoilla. Ympäristö ja kasvatus antavat jokaiselle lapselle tilaa sen määrittelyyn, millaisia he itse haluavat olla. On tärkeä huomioida, että sukupuolisensitiivisyys ei ole sama asia kuin sukupuolineutraalius. Sukupuolisensitiivisyydessä ei haluta hävittää, häivyttää, vertailla tai arvottaa sukupuolia. *(Seta 2020; Setlementti.)*

Sukupuoli-identiteetti: Yksilön sisäinen ja henkilökohtainen kokemus omasta sukupuolesta tai sukupuolittomuudesta. *(Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2018.)*

Sukupuolen ilmaisu: Kulttuurissamme monet sukupuolen ilmaisuun liittyvät tavat ovat sukupuolittuneita. Tämä termi pitää sisällään kaikki ne käyttäytymisen ja toiminnan tavat, joilla yksilö tuo esiin olemistaan naisena, miehenä tai jonain muuna. Esimerkiksi vaatetus, muu ulkonäkö, ilmeet tai eleet lukeutuvat tähän käsitteeseen. *(Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2018.)*

Sukupuolen valtavirtaistaminen: Kaikkien toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon sukupuolinäkökulma. Päätösten vaikutuksia täytyy arvioida kaikkien eri toimijoiden perspektiiveistä käsin. *(STM 609/1986.)*

Sukupuoliset stereotypiat: Kaavamaiset odotukset ja usein negatiiviset ennakkokäsitykset tietyn sukupuolen edustajaan kohdistuen. Jako on tyyppillisesti binäärinen, eli stereotypiat

linkittyvät naisiin ja miehiin liitettävään ominaisuuksiin, kykyihin tai persoonallisuuteen. Monesti esimerkiksi naiseus yhdistyy herkkyyteen, kun taas miehisuus assosioituu pikemminkin vaikkapa kilpailuhenkisyteen. Sukupuolistereotyyppien myötä tiettyjen roolien edustajilta odotetaan myös tietynlaista käyttäytymistä, josta poikkeaminen voi johtaa jopa sosiaalisen eriytymisen kokemukseen.

Cissukupuolinen tai cisihminen: Henkilö, joka identifioituu ja on tyytyväinen syntymässä määriteltyyn sukupuoleensa ja yleensä myös ilmaisee sukupuoltaan sen mukaisesti. *(THL 2020.)*

Normitietoisuus: Normitietoisuudella tarkoitetaan tietoisuutta niistä yhteiskunnallisista normeista, jotka ohjaavat esimerkiksi arvostusten ja käsitysten muodostumista. Normitietoisuuden avulla voidaan tehdä näkyväksi ja analysoida tällaisia normeja ja niiden vaikutuksia esimerkiksi yhteiskunnassa, kouluissa tai työpaikoilla. Joskus käytetään myös sanaa normikriittisyys. *(THL 2020.)*

Intersektionaalisuus: Käsitteellä tarkoitetaan sitä, että yksilön yhteiskunnalliseen asemaan vaikuttavat tekijät ovat moninaisia. Mahdollisimman kattava tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat saavutettavissa silloin, kun eri tekijöiden merkityksiä arvioidaan suhteessa muihin. Yksittäisiä elementtejä (kuten sukupuoli, ikä, yhteiskuntaluokka, toimintakyky, etninen tausta tai seksuaalinen suuntautuminen) ei voida

tarkastella täysin erillään muista. Ne kytkeytyvät aina laajempiin yhteyksiin. Esimerkiksi nuori ihminen saattaa kohdata työelämässä haasteita ikänsä, sukupuolensa tai seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi. Konkreettisesti tämä voi näkyä vaikkapa ulossulkemisena. Syitä on mahdotonta paikantaa yhteen tekijään, eikä se ole edes tarkoituksenmukaista.

Syrjintä:

- Sukupuoleen perustuva välillinen ja välitön syrjintä:
Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (7§) kieltää syrjinnän.
- Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:
  1. naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella;
  2. eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä;
  3. eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella
- Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:
  1. eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella;
  2. eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai

perhehuoltovelvollisuuden perusteella.

- Syrjintä yleisellä tasolla:
Yhdenvertaisuuslain 8§ mukaan ”Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisensa tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan toiseikkaan tai oletukseen.”
- 10§ Välitön syrjintä: ”Syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.”
- 13§ Välillinen syrjintä: ”Syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.”
- Syrjintä näkyy eri väestöryhmissä. Muun muassa romanit, saamelaiset, vammaiset, lapset, nuoret, maahanmuuttajat, seksuaalivähemmistöt tai ikääntyneet saattavat kohdata taustansa vuoksi syrjintää.
- Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa sitä, että samat ryhmät tai samat

henkilöt tulevat monen eri tausta-vaikuttimen (esimerkiksi ikääntynyt maahanmuuttaja) kautta syrjityiksi. Myös ihmisen identiteetti voi olla usein monikerroksinen. Moninkertainen syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilö kohtaa useamassa kuin yhdessä tilanteessa syrjintää eri perusteilla. Kumulatiivista syrjintää ovat tilanteet, joissa henkilö kokee syrjintää usean perusteen seurauksena. Esimerkiksi työhaussa henkilöä syrjitään sukupuolen ja etnisen taustan vuoksi. (Oikeusministeriö 2019.)

Eriarvoisuus: Käsite kytkeytyy vahvasti yksilön sosioekonomiseen asemaan sekä terveyseroihin. Terveyserot ovat vahvasti yhteydessä aineellisiin voimavaroihin, kuten tuloihin, omaisuuteen ja asumistasoon. Koulutus ja ammatti ovat taas edellytyksiä, joiden avulla ne on mahdollista saavuttaa. Eriarvoisuuden purkaminen kaventaa myös terveyseroja. Näin ollen sosiaaliin taustatekijöihin vaikuttaminen on oleellista. Muun muassa turvallisten elinolojen takaaminen kaikille, tukitoimien kohdistaminen haavoittuvassa asemassa oleville sekä palvelujen yhdenvertainen saatavuus ovat tärkeitä. Eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voivat olla myös syrjintää.

Muodollinen yhdenvertaisuus: Samanlaisissa tapauksissa ihmisiä tulee kohdella samoilla tavoilla. Yksilöiden erityispiirteet tulee kuitenkin huomioida, sillä ihmisten lähtökohdat ja voimavarat voivat vaihdella suuresti. (Oikeusministeriö 1325/2014.)

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus: Keskiössä ovat tekijät, jotka estävät

todellisen yhdenvertaisuuden toteutumisen. Näin ollen heikommassa asemassa olevien ryhmien tilannetta pyritään parantamaan. Tässä yhteydessä ihmisten erilainen kohtelu on välttämätöntä, jotta mahdollisimman tasavertainen ja tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuvat. Positiivinen erityiskohtelu (*Yhdenvertaisuuslaki 9§*) ja kohtuullinen mukautus (*Yhdenvertaisuuslaki 15§*) ovat tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamisessa tärkeitä elementtejä. Ensimmäisenä mainittu mahdollistaa henkilöön liittyvien syiden huomioon ottamisen. Toimenpiteet tähtäävät siihen, että tietyn ryhmän (kuten lasten tai vähemmistöjen) olosuhteet kohentuvat. Muun muassa nuorten työnvälityspalvelut tai oppilaitosten kielikiintiöt kuuluvat tähän kategoriiaan. Positiivinen erityiskohtelu tulee kuitenkin suhteuttaa tarpeisiin nähden sopivaksi, etteivät toimenpiteet muodostu muita ryhmiä syrjiviksi. Kohtuullisten mukautusten tekeminen on velvollisuus, jonka laiminlyöminen on yksi syrjinnän muoto. Kohtuullisten mukautusten myötä vammaisilla on yhdenvertainen mahdollisuus kaikkien ihmisoikeuksien käyttöön sekä perusvapauksiin. (Oikeusministeriö 1325/2014.)

Häirintä: Käyttäytyminen on häirintää, mikäli se loukkaa henkilön ihmisarvoa ja pohjautuu muun muassa yksilön alkuperään, uskontoon tai terveydentilaan. Häirintä eri muodoissaan on kiellettyä. Tätä tukevat myös monet lainsäädäntöön liittyvät elementit (*Yhdenvertaisuuslaki 14§* sekä *Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 3§*). Häirintään tulee puuttua, mikäli selaista tulee ilmi vaikkapa työpaikalla.

Esteettömyys: Moninaisuuden huomioiminen ympäristön ja kaupunkirakenteen suunnittelussa. Esteetön ympäristö mahdollistaa kaikkien ihmisten toimijuuden. Liikuntarajoitteiden lisäksi tähän lukeutuvat muun muassa näkemiseen, kuulemiseen tai kommunikaatioon (myös sähköiseen) liitettävät elementit ja niiden toteutuminen.

Saavutettavuus: Laki velvoittaa viranomaisia tekemään digitaaliset palvelut kaikille saavutettaviksi. Tämä edistää kokonaisvaltaisesti yhdenvertaisuuden toteutumista ja parantaa palveluiden laatua. Etenkin vammaisten ja ikäntyneiden henkilöiden voi olla vaikea päästä osallisiksi digitaalisia palveluita. Saavutettavuuden neljä periaatetta ovat havaittavuus, hallittavuus, ymmärrettävyys ja toimintavarmuus.

4 Tavoitteet

”Joensuun kaupunki on kaikille tasa-arvoinen ja yhdenvertainen.”

*Joensuun
konsernistrategia
(2017–2021)*

Vastuullinen johtaminen

**Hyvinvoinnin, onnellisuuden
ja terveyden edistäminen**

**Jatkuvaan uudistumiseen
tähtäävä mentaliteetti**

**Erilaisten toimijoiden
verkostot ja yhteisöt**

Joensuun kaupungin halutaan olevan kaikille tasa-arvoinen ja yhdenvertainen. Tässä suunnitelmassa korostetaan osallisuuden ja arjen monimuotoisuuden edistämiseksi tehtävää työtä.

4.1 Osallisuus

Osallisuus on kokemusta siitä, että on vuorovaikutuksessa ja luottamuksellisessa suhteessa merkitykselliseen yhteisöön tai ryhmään. Kunnalliset palvelut (mm. sote- ja työllistymispalvelut) muut toimijat (mm. koulut, työpaikat, järjestöt) ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat oleellisissa rooleissa osallisuuden edistämässä.

4.2 Arjen monimuotoisuus

Monimuotoisessa arjessa kohtaavat erilaiset ihmiset ja erilaiset ajatukset. Uudet tavat toimia ja tuottaa palveluita kehittävät arkipäivän monimuotoisuutta. Arjen monimuotoisuus kytkeytyy myös siihen, että kaikki ihmiset ja ihmisryhmät kohdataan yhdenvertaisina. Ihmisellä on useita eri ryhmäjäsenyyksiä ja rooleja. Kaikki vähemmistöryhmät kuuluvat yhteiskunnan moninaisuuteen. On tärkeää, että ihmisten eroja kunnioitetaan.

Osallisuuden ja arjen monimuotoisuuden edistämiseksi on Joensuun

kaupungissa tehty jo paljon toimenpiteitä, ja uusia on koko ajan lisää suunnitteilla. Nämä löytyvät listattuina erillisestä toimenpideohjelmasta. Seuraavana esitetyt teemat antavat yleisiä suuntaviivoja tulevaisuuden toimenpiteille. Niiden huomioon ottaminen toimii perustana, jonka pohjalta kehitetään nykyistä toimintaa.

- Kaupungin rooli on luoda edellytyksiä eri toimijoiden aktiivisuudelle ja osallisuudelle sekä tarjota tekemisen paikkoja ja mahdollisuuksia.
- Asukkaille suunnatut haastattelut ja kyselyt ovat tärkeitä välineitä. Niiden tekemisessä erilaiset keinot (kasvokkain, verkossa, paperilla) ovat oleellisissa rooleissa, jotta saavutetaan mahdollisimman suuri joukko.
- Asukkaiden monipuoliset mahdollisuudet osallistumiseen, vaikuttamiseen ja vuorovaikutukseen näyttäytyvät tärkeinä suuntaviivoina kunnallisessa päätöksenteossa.
- Mahdollistetaan asukkaille konkreettisia vaikuttamisen paikkoja, mm. järjestö- ja yritysysteistyötä: työpajoja, kyselyitä, keskusteluja.

5 Nykytilanteen kartoitusta sekä tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden alkukartoitusta varten suunnitelimme hyvin vapaamuotoisen kyselyn Joensuun alueella toimiville järjestöille. Halusimme saada laaja-alaisen näemyksen siitä, kuinka hyvin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liitettävät elementit toteutuvat Joensuun kaupungissa. Myös kehittämisen kohteet, toimijoiden välinen yhteistyö, konkreettiset toimenpiteet ja tulevaisuuden haasteet nousivat kysymystenasettelussa merkittäviin rooleihin. Näiden teemojen pohtiminen yhdessä järjestöön kuuluvien ihmisten perspektiivistä käsin on oleellista suunnitelman luotettavuuden kannalta. Lisäksi epäkohtien ja niin sanottujen piilevien mekanismien paikantaminen on helpompaa, kun apuna ovat monien eri tahojen näkökulmat. Useat kulttuurissa vallitsevat toimintatavat ovat suurilta osin tiedostamattomia, mikä on nähtävissä myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden yhteydessä.

Vaikka eri toimintakenttiä käsitellään pääasiallisesti tässä suunnitelmassa erillisinä osa-alueina, ei moniperusteisuuden vahvaa vaikutusta sovi unohtaa tai sivuuttaa. Kokonaisvaltainen tietoisuuden lisääminen on erittäin tärkeää, jotta eri osapuolten oikeuksien ja osallisuuden toteutuminen ymmärretään ottaa huomioon vaikkapa kaupungin asukkaita koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi tulee muistaa,

että tämä suunnitelma tarjoaa vain yleisiä suuntaviivoja. Mistään ryhmästä ei tule tehdä yksioikoisia yleistyksiä muutaman kokemuksen perusteella, sillä jokaisella on omat tarpeensa ja toiveensa.

Tulevaisuuden teemoihin ja toimenpiteisiin on kirjattuna konkreettisten toimenpide-ehdotusten suuntaviivoja. Kun suunnitelmaa päivitetään, on tärkeää laatia tarkat ohjeet ja aikataulun suhteen, kuka on vastuussa mistäkin toimenpiteestä. Mikäli toimenpiteet eivät ole kenenkään vastuulla, jäävät ne todennäköisesti myös toteuttamatta.

Suunnitelman alkukartoituksessa lähestyttiin useita Joensuun alueella toimivia järjestöjä. Yhteydenottoon vastanneiden järjestöjen kanssa tehtiin yhteistyötä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoihin liittyen. Lisäksi yhteistyötä on tehty Joensuun kaupungin nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston, vanhusneuvoston sekä toimialojen, esimerkiksi maahanmuutto- ja koulutuspalveluiden kanssa.

Tässä suunnitelmassa esitetyt yhdistykset ovat vain esimerkkejä eri toimialoilta. Kokonaisuudessaan kenttä on hyvin laaja ja yhdistykset tekevät myös vuorovaikutteista yhteistyötä keskenään. Lisätietoa Pohjois-Karjalan yhdistyksistä osoitteesta <https://www.jelli.fi/>

5.1 Lapset, nuoret ja perheet

Lasten osallisuuden sekä toimijuuden edistäminen ovat merkityksellisiä elementtejä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden viitekehyksessä. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991) veloitetaan, että lapsen taloudelliset, sivistykselliset sekä sosiaaliset oikeudet toteutuvat. Lasta koskevien päätösten tulee olla hänen etunsa mukaisia, jonka ohella lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä itseään koskevissa asioissa. Myös suojelun eteen tehtävät toimenpiteet ja kokonaisvaltainen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen näyttäytyvät tärkeinä osa-alueina. On oleellista kohdentaa huomiota niihin lapsiryhmiin, jotka ovat vaarassa joutua syrjinnän kohteeksi esimerkiksi etniseen vähemmistöön kuulumisen, vammaisuuden tai maahanmuuttaja-taustan vuoksi.

Nuorten itsemäärättelyyn, yhteiskunnallisten oikeuksien sekä ihmisarvon kokonaisvaltainen toteutuminen edistävät tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Syrjinnän ja yksinäisyyden vähentämisen eteen tehtävät toimenpiteet parantavat nuorten koettua elämänlaatua sekä yleistä hyvinvointia. Edellä mainituista kokemuksista raportoivat etenkin muualla kuin Suomessa syntyneet nuoret sekä he, jotka eivät määrittele seksuaalista suuntautumistaan heteroksi.

Perheiden moninaisuuden ymmärtäminen on tärkeää, sillä noin yksi kolmasosa perheistä ei vastaa perinteistä käsitystä ydinperheestä. Muun muassa eri kulttuuritaustoista tulevat perheet, sateenkaariperheet, adoptioperheet, uusperheet, yksinhuoltajien perheet tai

eri perhemuotojen yhdistelmät näyttävät esimerkkeinä moninaisuudesta. Tietyt toiminnan tavat tai roolit ovat myös vielä varsin sukupuolittuneita. Mikäli tarkastellaan vaikkapa vanhempien keskenään jaettavissa olevia vanhempainpäivärahoja, käyttivät naiset niistä 98 %. Perhevapaiden tasaisempi jakaantuminen edistäisi muun muassa sukupuolten välistä tasa-arvoa, parisuhdetyytyväisyyttä sekä isän ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. (THL 2020.)

5.1.1 Nykyinen tilanne

Lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan ja osallistetaan monin eri keinoin, ohessa muutamia esimerkkejä:

- Mannerheimin lastensuojeluliiton Joensuun-yhdistys: perhekahvilatoiminta, omien tapahtumien järjestäminen, lastenhoitotoiminta
- Sateenkaariperheet ry Joensuu: sateenkaariperheiden tapaamiset
- Joensuun Pelastakaa Lapset ry: tuki vähävaraisille perheille harrastus- ja oppimateriaalitukien muodoissa, Minä olen tärkeä -hanke (lasten ja nuorten pienryhmätoiminta)
- Joensuun 4h-yhdistys ry: kerhot, leirit, koulutukset, arkiapu, nuorten omatoimisuuden ja arjen taitojen tukeminen
- Joensuun seudun yksin- ja yhteishuoltajat ry: vertaistuki ja tapahtumat yhden vanhemman perheille

5.1.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Harrastustoiminnan yhteydessä on tärkeää purkaa sukupuolinormatiivisia ja stereotyyppisiä mielikuvia eri harrastusmuodoista. Turhaa sukupuolittamista (kuten jakoja tyttöjen ja poikien ryhmiin) tulee välttää.
- Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen. Tässä keinoina ovat muun muassa lasten parlamentti, lasten kokoukset ja Joensuun kaupungin nuorisovaltuusto. Lasten parlamentti on kokoontunut kaksi kertaa. Seuraava niin sanottu suurokokous järjestetään keväällä 2021.
- Kerätään kouluissa kokemustietoa oppilailta, jonka pohjalta kehitetään toimintaa. Oppilaat päättävät muun muassa hankittavan välituntivälineistön ja testaavat koulukalusteiden toimivuutta. Näin he pääsevät osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon, joka vaikuttaa monilla tavoin myös kouluviihtyvyyteen.
- Taataan turvallinen ja toimiva arki lapsille. Joensuussa kaupungin aamu- ja iltapäivätoiminta ovat osa kokopäiväkoulua. Sen tarkoituksena on vähentää lasten yksinoloa ja tukea heidän sosiaalista kehitystään. Harrastustoiminnan jatkuva kehittäminen ja oppilaiden toiveiden huomioon ottaminen on tärkeää.
- Joensuu on syksyllä 2020 valittu mukaan ja aloittanut kehittämisen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta-mallissa. Malli perustuu lapsen

oikeuksien sopimuksen neljään yleisperiaatteeseen, jotka ovat yhdenvertaisuus, lapsen etu, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä osallisuus. Mallin tavoitteena on, että Lapsiystävällisessä kunnassa lapsen oikeudet toteutuvat jokaisen alle 18-vuotiaan arjessa. Lapset ja nuoret ovat tasa-arvoisia kunnan asukkaita, joilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua.

Työ käynnistyy nykytilan kartoituksella, johon osallistuu myös kunnan lapsia ja nuoria. Tämän pohjalta laaditaan toimintasuunnitelma, jossa esitettyjen tavoitteiden toteutumista ja kehittämisen kohteita seurataan säännöllisesti.

5.2 Koulutus

Kaikissa oppilaitoksissa sitoudutaan tasa-arvon edistämiseksi tehtäviin toimenpiteisiin. Koulutuksen kokonaisvaltainen rooli ulottuu huomattavasti laajemmalle, kuin pelkkään tiedolliseen osa-alueeseen. Sukupuolittuneiden käytänteiden, ennakoasenteiden tai odotusten havainnointi on oleellista. Lapsia ja nuoria tulee kannustaa omien vahvuuksien löytämiseen, eivätkä ne sitoudu sukupuoleen. Lisäksi sukupuolten moninaisuus on tärkeä osa opetuksen sisältöä. Valittuihin oppimateriaaleihin tulee perehtyä laajasti. Niiden sisällön tulee tukea kokonaisvaltaisesti moninaisuutta, eikä vahvistaa vaikkapa sukupuoleen perustuvaa segregatiota, eli eriytymistä.

Tässä suunnitelmassa esitetyt tilannekartoitukset ja tavoitteet ovat peräisin Joensuun seudullisesta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta, joka

on koottu syksyllä 2019. Kouluja koske-
vissa suunnitelmissa tulee näkyä kolme
periaatetta. Niitä ovat vastuuhenkilöi-
den organisoimat nykytilanteen kartoi-
tukset kyselyiden avulla, toiminnalliset
interventiot sekä tavoitteiden arviointi.

5.2.1 Nykyinen tilanne

- Velvoite tasa-arvo- ja yhdenver-
taisuussuunnitelmien tekemiseen
koskee kaikkia opetusta järjestäviä
oppilaitoksia eli esi- ja perusope-
tusta, lukioita, ammatillisia oppi-
laitoksia, ammattikorkeakouluja,
yliopistoja, korkeakouluja sekä
vapaan sivistystyön oppilaitoksia.
- Kaupungin toimialat tekevät oppi-
laitosten kanssa paljon yhteistyötä
tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden
edistämiseksi. Tähän lukeutuvat
muun muassa Yhteisöotalo Sataman¹
kanssa tehdyt hankkeet. Lisäksi
kouluilla on esimerkiksi Riverian
opiskelijoiden kanssa pitkän väli-
tunnin yhteistyötä.
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuun-
nitelmissa määritellään konkreet-
tiset tavoitteet, joiden toteutumista
seurataan. Edellä mainittu koskee
kaikkia Joensuun seudulla toimivia
koulutusta järjestäviä yksiköjä.
Vuonna 2014 laaditut opetussuun-
nitelman perusteet sisältävät laa-
ja-alaisesti näkökulmia tasa-arvon
ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.
- Yksi keskeinen koulutuksen pai-
nopiste on Kaikille yhteinen koulu-
-ajatus. Tällä tarkoitetaan sitä,
että oppilaita ei erotella toisistaan.
Ideana on, että kaikilla lapsilla
on oikeus mennä omaan lähikou-
luunsa. Oppilaita ei erotella toisis-
taan, vaan inkluusioperiaatteen
mukaan vammaisia tai muuten tuen
tarpeessa olevia lapsia ei siirretä
muualle.
- Positiivinen pedagogiikka.
Virheiden sijaan keskitytään jokai-
sen vahvuuksiin. Yhdessä oppimi-
nen luo edellytyksiä keskinäisen
arvostuksen kehittämiseksi ja
poistaa ennakkoluuloja. Sen avulla
luodaan yhteiskuntaa, jossa kun-
nioitetaan ihmisten erilaisuutta.
- Jokaisen oppilaan yksilöllisen oppi-
misen tukeminen.
- Osallistava koulu:
  - Joustava alku- ja esiopetus.
Tarjotaan kaiken tasoisille oppi-
laille motivoivat mahdollisuudet
oppimiseen.
  - Ryhmäytymisellä ei tarkoi-
teta oppilaiden jakamista niin
sanottuihin ”tasoryhmiin”.
Työskentelyryhmät muodostuvat
oppimisensa eri vaiheissa ole-
vista oppilaista, jolloin kokemus-
ten ja tuen jakaminen tapahtuvat
vuorovaikutteisesti.

¹⁾ Yhteisöotalo Satama on kaikille avoin ja maksuton matalan kynnyksen kohtaamis-
paikka. Siellä käy muun muassa ikääntyneitä, mielenterveyskuntoutujia sekä vai-
keita kokeneita nuoria. Satama on osa Joensuun kaupungin hyvinvointipalveluiden
toimintaa. Sieltä löytyy muun muassa tietoa kaupungin tapahtumista, palveluista
sekä harrastuksista. Lisäksi talolta löytyy aktiviteetteja tekemistä kaipaavalle (kuten
soittimia sekä käsityö- ja askartelutarvikkeita).

- Inkluisio: Palvelut tuodaan oppilaiden luo. Luokanopettajan tai aineenopettajan rinnalla luokahuoneessa voi olla monia aikuisia tukemassa opiskelun etenemistä (muun muassa erityisopettaja, koulunkäyntiavustaja). He myös suunnittelevat ja arvioivat opetuksen toteuttamista yhteistyössä. Lisäksi oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus on merkittävä osa-alue.
- Kieli- ja kulttuuritietoisuus läsnä kaikkialla. Kouluissa tuetaan kaikkien oppilaiden yhteisöllisyyteen kasvamista. Eri ryhmien yhteisten kokemusten löytäminen on koko kouluhenkilöstön yhteinen toimintatapa. Yhteiset tavoitteet purkavat sisäryhmien ja ulkoryhmien välisiä vastakkainasetteluja.

5.2.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Välitön puuttuminen ilmeneviin epäkohtiin on oleellista. Sukupuoliin liitettävät oletukset ja stereotypiat ovat vielä vahvasti läsnä, suurilta osin myös tiedostamattomina rakenteina.
- Sukupuoleen perustuvista ryhmäjaosta irtaantuminen ja ylipäänsä jaotteluun liitettävät asennoitumisen muutokset.
- Kaikki eivät sijoita itseään binääriseen (kaksijakoiseen) sukupuolijaotteluun. On oleellista pohtia niitä tuen keinoja, joita näissä tilanteissa oppilaille tarjotaan.
- Aineenopettajien perehtyminen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustee-moihin. Kuinka omassa oppiaineessa nämä aihealueet nousevat esiin?
- Vuorovaikutteinen ja avoin keskusteluilmapiiri, kun puhutaan tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Pohditaan aktiivisesti yhdessä niitä tilanteita, joissa yhdenvertaisuus ei välttämättä täysin toteudu. Oppilaiden näkökulma asiaan on tärkeä.
- Kaikenlaiseen häirintään tulee puuttua heti. Myös asenneilmapiiri on oleellinen. On tärkeä korostaa sitä, että esimerkiksi seksuaalinen häirintä ei ole millään tavalla uhrin syy. Siihen usein liitettävää häpeän leimaa ei tule vahvistaa.
- Oppilaille annetaan välineitä siihen, kuinka toimia, mikäli kokee syrjintää.
- Kukin yksikkö määrittelee tavoitteensa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen suhteen. Valitut vastuuhenkilöt organisoivat suunnitelmien tekoa ja oppilaskyselyitä. Toimenpiteiden arviointi on kaikkien vastuulla.

5.3 Joensuun kaupunki työnantajana

Joensuun kaupungin henkilöstölle on erillinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on voimassa vuoteen 2021. Lokakuussa 2020 henkilöstölle tehtiin kysely, jossa kartoitettiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla, syrjintää

työyhteisössä, seksuaalista häirintää, yleistä epäasiallista käytöstä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta sekä kehittämis- ja koulutustarpeita. Arviointiasteikko oli 1–5 (1 = erittäin huono ja 5 = erittäin hyvä).

5.3.1 Nykyinen tilanne

- Tulosten perusteella voidaan todeta, että työntekijöiden kokemuksen mukaan miesten ja naisten tasa-arvo toteutuu työpaikalla palkan, sosiaalisen kanssakäymisen, henkilöstön valitsemisen, johdon ja esimiesten valitsemisen sekä uralla etenemisen suhteen ”hyvin”. Kaikissa osa-alueissa mediaani oli 4.
- Tulosten perusteella eri-ikäisten työntekijöiden yhdenvertaisuus toteutuu työpaikalla palkan, sosiaalisen kanssakäymisen, henkilöstön valitsemisen, johdon ja esimiesten valitsemisen sekä uralla etenemisen suhteen ”hyvin”. Kaikissa osa-alueissa mediaani oli 4.
- Tulosten perusteella vähemmistöjen (työkyvyltään, seksuaaliselta tai sukupuoliselta suuntautumiseltaan, etniseltä taustaltaan, uskonnoltaan tai vakaumukseltaan erilaisten) yhdenvertaisuus toteutuu työpaikalla palkan, sosiaalisen kanssakäymisen, henkilöstön valitsemisen, johdon ja esimiesten valitsemisen sekä uralla etenemisen suhteen ”hyvin”. Kaikissa osa-alueissa mediaani oli 4.
- Tulosten mukaan työn ja perheen yhteensovittaminen, vuosilomien myöntäminen sekä työaikajärjestelyt toteutuvat ”erittäin hyvin (5)”.

Koulutukseen pääsemiseen ollaan myös tyytyväisiä, mediaani oli 4 (”hyvä”).

5.3.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Tulevaisuuden työelämässä muun muassa digitaalisuus, jatkuva verkostoituminen, vuorovaikutustaidot, muutosjoustavuus, itseohjautuvuus, entistä tehokkaampi ajankäyttö ja asiantuntijataidot ovat merkityksellisiä osa-alueita.
- Tuetaan sitä, että vanhempainvaat jakaantuvat tasaisesti.
- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen rekrytoinnissa.
- Avoin, vastavuoroinen viestintä organisaation sisällä, selkeät yhteiset pelisäännöt, joihin kaikki osapuolet sitoutetaan.
- Johto- ja esimiestehtävissä olevien kouluttaminen ja ohjaaminen tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen toimijuuteen (tiedyt toimintatavat ovat niin juurtuneita, että niiden kyseenalaistaminen tasaisin väliajoin on suotavaa).
- Palkkatietojen läpinäkyvyys.

5.4 Ikääntyneet

Ikääntyneille kohdennettujen palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida lähtökohtien erilaisuus. Esimerkiksi kielikysymykset, etniseen taustaan liitettävät tekijät tai digitalisaation mukanaan tuomat haasteet asettavat yksilöt vaihteleviin

asemiin. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää sitä, että palveluiden suunnittelu ei perustu vain valtaväestön perspektiiviin.

5.4.1 Nykyinen tilanne

Esimerkkejä yhdistystoiminnasta:

- Eläkeliiton Joensuun yhdistys ry: virkistävää yhdessäoloa ja retkiä, henkisten sekä aineellisten etujen valvominen, epäkohtiin puuttuminen
- Joensuun Eläkeläiset ry: pyritään poistamaan yksinäisyyttä järjestämällä monipuolista tekemistä (laulu, liikunta, käsityöt)
- Eläkejärjestöt käyttävät muun muassa kerhotoalo Ruplaa, joka on annettu viiden suuren eläkeläisjärjestön toiminnan alustaksi ilman vastikkeellisuutta. Tämä on kaupungilta aktiivinen teko, jolla edesautetaan ikäihmisten toimintamahdollisuuksia.
- Digitukihanke edistää digitaalisen yhdenvertaisuuden toteutumista. Hankkeen tehtäviä ovat digituki-toimijoista koostuvan verkoston toiminnan ohjaaminen, digituen tunnettuuden lisääminen sekä tuen saatavuuden kehittäminen. Tavoitteena on auttaa asiakasta itsenäiseen ja turvalliseen sähköiseen asiointiin.
- Joensuun kaupungissa on tehty yhteistyössä vanhusneuvoston kanssa kysely liittyen ikäihmisten viestintäkanavien käyttöön ja niihin kohdistuviin toiveisiin.

5.4.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

Vanhusneuvosto on kokouksessaan 24.11.2020 57 §:ssä käsitellyt sille esitetyn lausuntopyyntönsä. Tässä asiassa esiin nousi seuraavia teemoja:

- Tiedonsaannin turvaaminen. Kaikilla ei ole nettiä, joten vaihtoehtoiset tiedotuskanavat tulee aina huomioida. Tärkeää on myös ikäihmisten kannustaminen netin käyttöön. Verkkopalvelut nousevat jatkuvasti keskeisempään asemaan. Näin ollen kuntalaisia tulee opastaa aktiivisesti niiden käyttöön. Edellä mainittu digitukihanke on tässä oleellinen apuväline. Myös kohtuullinen mukautus ja positiivinen erityiskohtelu ovat merkityksellisiä termejä, sillä esimerkiksi ikääntyneiden, vammaisten sekä monikulttuurisen väestön positio tulee ottaa huomioon. He saattavat tarvita vaikkapa chat-palveluiden kanssa kohdennettua tukea. Lisäksi kielikysymykset ja muut rajoitukset (muun muassa aistilliset) tulee huomioida palvelujen saatavuudessa.
- Palveluiden saavutettavuus. Kotiin vietävien palveluiden kehittäminen oleellista, sillä kaikilla ei ole kyttyimahdollisuutta kaukana sijaitseviin palveluihin.
- Karelia-ammattikorkeakoulu on juuri saanut rahoituksen ikäystävällisen yhteiskunnan kehittämiseen erikoistuvaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnan osaamisyhteisön perustamiseen. Siinä keskitytään pitkien välimatkojen alueilla kohdattaviin haasteisiin palvelujen järjestämisessä ja

ikäihmisten osallisuuden lisäämisessä. Hankkeessa toteutetaan kaksi kehittämispilottia, joiden painopiste on ikäystävällisemmän yhteiskunnan vahvistamisessa. Yleisen hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen lisäksi työelämän ikäkysymykset ovat merkittävässä roolissa.

- Turvattomuuden ja yksinäisyyden poistamisen eteen tehtävät toimenpiteet. Tässä yhteydessä kolmannen sektorin rooli on merkityksellinen.
- Tutkimukseen perustuvan tiedon hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä. Esimerkiksi Suomen kuntaliiton projekti ikääntyneen väestön palvelujen käytöstä, kustannuksista, vaikuttavuudesta ja rahoituksesta (*Elderly people's services: use, costs, effectiveness and financing, ELSE*). Projektin tavoitteena oli selvittää nykyisten palveluiden toimivuutta ja rakennetta sekä sitä, miten tukea ikäihmisten toimintakykyä.

5.5 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaama syrjintä voi olla suorien tekojen lisäksi sellaista epäasiallista käytöstä, jota ei suoraan voi nimetä syrjinnäksi. Tällöin puhutaan mikroaggressiosta, jolla stereotypisoidaan tietyn ryhmän jäseniä. Tahattomat tai jopa hyväntahtoisiksi tarkoitetut arkipäivässä toistuvat kommentit heikentävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Myös ihmisarvoa loukkaava ja suvaitsemattomuutta ylläpitävä vihapuhe on tavallista. Yhteiskunnan rakenteisiin ja asenteisiin liitettävät teemat voivat johtaa kasaantuneisiin vaikeuksiin,

kuten päihde- ja mielenterveysongelmiin. Näiden aihealueiden paikantamisen eteen tehtävät toimet ovat oleellinen osa yhdenvertaisuuden edistämistä. Kaikkien syrjinnän vaarassa olevien ihmisten haasteista ei tiedetä riittävästi. Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen yleisten terveys- ja asennekyselyiden lisäksi tutkimustietoa vaaditaan lisää muun muassa kohdatusta väkivallasta, sen uhasta tai rikosten raportoinnista. (*Karvinen & Venesmäki 2019.*)

5.5.1 Nykyinen tilanne

- Vapaaehtoisvoimin toimiva Pohjois-Karjalan Seta ry järjestää sateenkaarevaa toimintaa, kuten koulutuksia, tapahtumia ja vertaisryhmiä.
- 13–20-vuotiaille tarkoitettut Moninaisuus meissä -nuortenillat ja PulinaClub-keskusteluryhmät aikuisille.
- Pohjois-Karjala Pride.

5.5.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Asenteisiin perehtyminen laaja-alaisesti. Koulutuksella merkittävä rooli. On tärkeää, että viranomaiset hallitsevat perustiedot ja ajantasaisen terminologian seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä sekä sukupuolen moninaisuudesta. Organisaatioissa voidaan eri tavoin myös viestittää sitä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuus on tärkeä arvo. Muun muassa kaupungin osallistuminen Pride-tapahtumiin toimii tästä konkreettisena esimerkkinä.

- Moninaisuuden huomioon ottava viestintä. Palveluntarjoajien käyttämän kielen tulee olla inklusiivista. Sanojen lisäksi kuvitus on tässä kontekstissa tärkeää. Esimerkiksi sateenkaarisymbolin näkyminen viestittää, että sateenkaari-ihmiset ovat tervetulleita palveluiden käyttäjäksi.
- Puretaan sukupuoliin liitettäviä stereotyyppioita ja vahvistetaan moninaisuutta muun muassa taiteen ja kulttuurin keinoin.
- Jokaisen oikeus itsemäärittelyyn tai -määrittelemättömyyteen. Muiden ihmisten tekemät oletukset, yleistyksyt tai vähättelevä käytös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajia kohtaan näyttäytyvät tässä yhteydessä suurena haasteena.
- Yksi osa tämän suunnitelman seurantaan ovat kyselyt. Myös muilla Joensuuta koskevilla kuntalaiskyselyillä on merkitystä. Jotta varmistetaan kaikkien yhdenvertainen mahdollisuus osallistua kyselyihin, tulee suunnittelussa huomioida erilaiset kohderyhmät. Lomakkeiden toimivuutta tulee testata. On tärkeää, että sukupuolta kysyttäessä vastaaja voi itse määrittellä sen avoimeen tekstikenttään. Lisäksi suhdestatusta kysyttäessä perinteiset valikot (naimisissa/naimaton/eronnut/leski) eivät ota huomioon muun muassa perhemuotojen moninaisuutta. Sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta tasa-arvotyöhön kuuluu muun muassa myös muita kuin naisia ja miehiä koskevan tiedon kerääminen ja sen hyödyntäminen.
- Myös terveyden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen näyttäytyvät tämän suunnitelman viitekehyksessä tärkeinä elementteinä. *”Sateenkaari-ihmisillä on mielenterveyteen liittyviä haasteita enemmän kuin normeihin helpommin mahtuvilla heteroilla cissukupuolisilla”* (Karvinen & Venesmäki 2019). Myös päihteiden ongelmakäyttöä ja syömishäiriöitä esiintyy huomattavan paljon. Näin ollen päihde- ja mielenterveyspalvelut vaativat taakseen laajempaa sateenkaariosaamista. Ammattilaisten koulutuksissa tulee perehtyä nykyistä enemmän muun muassa vähemmistöstressiin, ulosulkeviin normeihin tai syrjinnän pelkoon. Lisäksi normitietoisuuden lisääminen on tärkeää.

5.6 Vammaiset

”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa” (Valtioneuvosto 27/2016). Vammaisilla henkilöillä on suuri riski joutua muun muassa rakenteellisen tai moniperusteisen syrjinnän kohteiksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus vaativat taakseen sen, että vammaisten yksilöllinen itsemääräämisoikeus, tehokas osallisuus yhteiskuntaan sekä erilaisuuden ja moninaisuuden kunnioittaminen toteutuvat.

5.6.1 Nykyinen tilanne

Esimerkkejä yhdistystoiminnasta:

- Joensuun Kehitysvammaisten tuki ry: virkistys- ja vapaa-ajan toiminta, edunvalvonta, perheiden kokonaisvaltainen tukeminen, vertaistuki
- Joensuun Seudun Invalidit ry: edunvalvonta, mahdollisuuksien tarjoaminen vertaistukeen ja yhdessäoloon
- Pohjois-Karjalan Perhehoitajat ry: omaistoiminta, hyvinvoinnin edistäminen

5.6.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- Joensuun vammaispoliittisen ohjelman konkreettisia tavoitteita ovat vammaispalveluiden saavutettavuuden turvaaminen, asuin- ja toimintaympäristön esteettömyys, vapaa-aikatoimintojen saavutettavuus sekä koulutuksen ja työllistymisen tukeminen. Oleellisia toimenpiteitä ovat muun muassa esteettömyyden huomioon ottaminen rakennusten suunnitteluvaiheessa, kuljetuspalveluiden kehittäminen, tietoisuuden lisääminen EU:n vammaiskortin käyttöönotosta yksityiselle ja julkiselle sektorille, inklusion edistäminen koulutuksessa sekä laaja-alainen yhteistyö eri toimijoiden kanssa.
- Koulutukseen liittyen on oleellista tarkastella, kuinka hyvin opetustilat soveltuvat vammaisten lasten ja nuorten opetukseen. Lisäksi tärkeitä ovat osaamistarpeet lääkinnällisissä asioissa

ja kommunikaatiomenetelmien hallinnassa.

- Joensuun kaupungin vammaisneuvoston kannanottoja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoihin:
- Ketään ei saa syrjiä rekrytoinnissa ja uralla etenemisessä sellaisen vamman tai sairauden johdosta, joka ei vaikuta kyseisen tehtävän hoitoon.
- Kaupungin työpaikkojen suunnittelussa huomioidaan esteettömyys.
- Kaupungin työntekijöille tulee tarvittaessa järjestää koulutusta yhdenvertaisuudesta ja vammaisen henkilön kohtaamisesta.

5.7 Monikulttuurinen väestö

Suomeen muuttaneiden henkilöiden määrä on viime vuosina kasvanut suuresti. Tämän ohella yhteiskuntaamme jo vuosisatojen ajan kuuluneet kulttuuri- ja kielivähemmistöt sekä alkuperäiskansat lisäävät kulttuurin kirjoa. Syrjintäkokemukset ovat moninaisia ja kytkeytyvät muun muassa koulumaailmaan, työpaikoille tai palveluiden saatavuuteen. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat oleellisia osa-alueita maahanmuuttajien kotouttamisohjelmissa.

Tässä kohdin tärkeää on nostaa esiin rakenteellisen rasismien vahva vaikutus. Rasismi pitää sisällään paljon muutakin, kuin pelkkiä tahallisia tekoja tai tapahtumia. Sitä tapahtuu paljon kasvokkaisen vuorovaikutuksen ulkopuolella. Rakenteellisessa rasismissa eriarvoisuutta tuottavat käytännöt ovat

kytkeytyneet syvälle yhteiskunnan rakenteisiin. Muun muassa oikeuslaitos, koulutus, työelämä, asuntomarkkinat sekä sote-palvelut pitävät sisällään rakenteellista rasismia. Se vaikeuttaa ihmisen toimeentuloa sekä heikentää osallisuuden ja yhdenvertaisuuden kokemusta. Yhtenä rakenteellisen rasismien konkreettisenä esimerkkinä voidaan mainita nimi. Se voi usein olla tekijä, joka hankaloittaa suuresti vaikkapa työpaikan tai asunnon saamista. (THL 2020.)

Myös kotoutuminen on tässä yhteydessä hyvä määritellä. Kotoutuminen on kaksisuuntaista. Sillä tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Vastaanottava yhteiskunta taas saa prosessissa uusia vaikutteita ja monimuotoistuu. Tavoitteena on tukea jokaisen mahdollisuutta oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. (Kotouttaminen.fi.)

5.7.1 Nykyinen tilanne

- Yhteinen toiminta ja vaikuttaminen luovat osallisuuden kokemuksia. Osallisuus taas kehittää ympärilleen merkityksellisyyttä ja yhteenkuuluvuutta.
- Kaupungin turvallisuustyössä ja rasisminvastaisessa työssä toimii kaksi työryhmää, joiden tehtävänä on pohtia ja tehdä toimenpiteitä turvallisuuden tunteen lisäämiseksi sekä rasismien estämiseksi. Kaupungin turvallisuustyöryhmä vastaa kaupungin turvallisuussuunnitelman laadinnasta ja

kehittämistoimenpiteiden seurannasta, jotta kaikille kaupunkilaisille voidaan taata turvallinen kaupunki. Turvallisuussuunnitelmatyön avulla tuotetaan myös tietoa ajankohtaisesta tilannekuvasta yhdessä viranomaisten kanssa, jolloin rasismit ilmiöt nousevat työryhmän tietoon ja asioihin voidaan puuttua. Kaupungin turvallisuussuunnitelman ollen ohjaa toimenpiteitä.

- Osana rasismien vastaista työtä kaupunki osallistuu Joensuun seudun rasismien vastaiseen työryhmään. Tämä työryhmä on järjestöjen ja viranomaisten yhteinen. Kaupungille voi antaa palautetta turvattomuuden kokemuksista kaupungin verkkosivujen kautta ja Joensuun seudun monikulttuurisuus Jomoni ry:n verkkosivujen avulla on mahdollisuus ilmiäntää rasistinen teko.

Kotoutuminen:

- Joensuun kaupungin kotouttamistyöhön kuuluu olennaisena osana tiedotus uusille kuntalaisille siitä mitä kotoutuminen ja lakisääteinen kotoutumisaika tarkoittavat.
- Kotoutumista ja osallisuutta tuetaan eri yhteisöissä. Esimerkiksi kouluissa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa. Tästä konkreettisinä toiminnan tapoina voidaan mainita maahanmuuttajaperheille suunnattu Perhekoulu sekä Vanhemmat kouluun -kurssi, jotka järjestetään molemmat Joensuussa.
- Koulutuksen viitekehikseen kytkeytyvät valmistavan opetuksen (VALO)

ryhmät, joissa vahvistetaan oppilaiden kielellisiä, sosiaalisia ja tiedollisia valmiuksia. Oppivelvollisuusiän ylittäneille aikuisille järjestetään aikuisten perusopetuksen ryhmä. Opetus jakaantuu alku- ja päätövaiheeseen ja se on tarkoitettu henkilöille, joilta puuttuu perusopetustasoinen koulutus.

- Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta mahdollisimman monessa eri kielessä. Lisäksi erilaisella kerhotoiminnalla ja harrastuksilla tuetaan kouluissa monikielisten lasten kielikehitystä eri kielissä. Joensuussa järjestetään teatteri- ja toimintatunteja kaikille valmistavan opetuksen oppilaille viikoittain ja lisäksi iltapäivä- ja iltakerhoja yhteistyössä teatteriyhdistys RanKidsin kanssa monella eri koululla. Ohjaajat puhuvat useampaa eri kieltä ja voivat ohjeistaa tarvittaessa eri kielillä. Tähän voi tutustua lisää osoitteessa <http://rankids.fi/>

Esimerkkejä toiminnasta ja yhdistyksistä:

- Joensuun seudun monikulttuurisuusyhdistys ry: kulttuuritapahtumat, liikuntamahdollisuudet, kielikurssit, lukupiirit, info- ja keskustelutilaisuudet, ryhmätoiminta, rasismiin vastainen työ jne.
- Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry: monipuolinen toiminta, jonka painopisteet ovat osallisuuden edistämisessä, työllisyydessä, monikulttuurisuudessa sekä yhdistysten toiminnan kehittämisessä ja yhdistysyhteistyössä.

- Monikulttuurisuushankkeet (muun muassa Kulttuurikimppa-hanke, Hyvä Me! -hanke sekä Moi2020-hanke). Näistä lisätietoa www.jelli.fi/moi/monikulttuurisuushankkeita-projects/
- Vapaaehtoistyö, vertaistuki.

5.7.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

- ”Olemme kaikki joensuulaisia”. Pitkäjänteisyyden, arjen vuorovaihtuksen ja yhteisöllisyyden edistäminen vastakkainasettelujen sijaan. Jokaisen kaupunkilaisen osallistaminen rasismiin vastaiseen työhön.
- Pyritään irtautumaan sisäryhmän ja ulkoryhmän välisestä vastakkainasetteluista. Tämän sijaan vahvistetaan osallisuuden kokemusta muodostamalla yhteisiä tavoitteita.
- Rakenteellisen rasismiin tunnistaminen ja siihen puuttuminen esimerkiksi koulutusten avulla.
- Rasismi ilmenee arjessa monin tavoin. Sopimaton kielenkäyttö on yksi rasismiin puolesta, jota helposti näkee muun muassa sosiaalisessa mediassa ja kadulla kulkiessa. Meidän kaikkien tehtävä on puuttua sopimattomaan ja loukkaavaan kielenkäyttöön. Tämä vaatii rohkeutta. Kaupungin työntekijöillä ja viranhaltijoilla on ennen kaikkea kaupungin tiloissa ja palveluissa korotettu velvoite puuttua sopimattomaan käytökseen ja esimerkiksi rasistiseen huuteluun. Myös kaupungin tiloihin on haettu Syrjinnästä vapaa-alue -tunnuksia,

joita on esillä esimerkiksi nuorisotiloissa, kirjastoissa ja kulttuuritiloissa. Merkki kertoo asiakkaille, että syrjivään ja sopimattomaan käytökseen puututaan. Yksi haaste on kuitenkin vähäinen tiedotus asiasta ja sitä tärkeää kehittää. Syrjinnästä vapaat alueet menettävät merkitystään, mikäli kunnan asukkaat eivät tiedä niiden olemassaolosta tai tarkoituksesta.

- On tärkeä löytää keinoja, joiden avulla Joensuun kaupungin henkilöstöä koulutetaan rasisminvastaiseen työhön.
- Kaupunki voi rekrytoinnillaan edistää moninaisuuden toteutumista. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten ihmisten kohtaamat haasteet voivat nousta esiin tehokkaammin työelämän yhteydessä.
- Maahanmuuttajien osallistaminen heitä koskevien asioiden suunnitteluun (esimerkiksi kotouttamistoimenpiteisiin).
- Varmistetaan, että tarvittavat palvelut, infot ja ohjeistukset ovat kaikkien saatavilla mahdollisista kielimuureista huolimatta.
- Tuetaan kotoutumista sekä vuorovaikutusta ja annetaan siihen mahdollisuuksia (muun muassa kielikahvilat, urheiluseurojen organisoimat vapaa-ajan aktiviteetit ja niin edelleen).
- ”Kadonneen mitalin metsästys” (sanastokirja opetukseen ja kotoutumiseen, edesauttaa samalla tutustumista uuteen kotikaupunkiin

Joensuuhun).

- Erinäiset videomateriaalit ja niiden kehittäminen kotoutumisen tueksi.
- Mahdollisuuksien matkalaukut -YouTube-kanava.
- Pedagogiset materiaalit, joissa informationaalista sisältöä liittyen vaikkapa suomalaiseen kulttuuriin tai tapoihin.
- Maahanmuuttajien tarinat.

5.8 Alueellinen näkökulma yhdenvertaisuuteen

Kuntaliitokset ovat lisääntyneet viime vuosikymmenten aikana suuresti. Tuupovaara, Kiihtelysvaara, Eno ja Pyhäselkä ovat liitetty Joensuuhun viimeisen 15 vuoden aikana. Joensuussa tärkeitä huomioitavia elementtejä ovat pitkät välimatkat sekä kaupungistumisen keskittyminen aivan ydinkeskustan alueelle. Palveluiden tulee olla mahdollisimman saavutettavia ja kuntalaisten yhdenvertaiset vaikutusmahdollisuudet tulee ottaa huomioon asuinpaikasta riippumatta.

5.8.1 Nykyinen tilanne

- Joensuu voidaan luokitella erinäisiin maaseutualueisiin. Kolme neljäsosaa kaupungin maapinta-alasta kuuluu harvaan asuttuun maaseutuun. Näissä maankäyttö on pitkälti metsävaltaista ja asukas-tiheys alhainen. Ydinmaaseutuun taas lukeutuvat Kiihtelysvaara ja Hammaslahti, joissa asuu noin kaksi prosenttia Joensuun väestöstä. Elinkeinojakauma on harvaan

asuttua maaseutua monipuolisempi. Noin puolen tunnin ajomatkan päässä sijaitsevat alueet luokitellaan kaupungin läheiseksi maaseudeksi, ja ne ovat ennen kaikkea työssä-käynniltään kytkeytyneet kaupunkialueeseen. Joensuun kaupungin keskustaajaman ja maaseudun välimaastossa sijaitsee kehysalue, joka kiinnittyy saavutettavuudeltaan kaupunkialueeseen. Noin joka neljännes joensuulainen asuu maaseudulla tai maaseutumaisilla alueilla.

- Väestönkasvu on painottunut kaupungin kehysalueeseen ja ihmiset ovat seuranneet työpaikkojen siirtymistä keskuksiin. Näin ollen kauempana keskustasta sijaitsevilla maaseutualueilla väestö on ikääntynyttä.
- Noin 14 prosenttia työpaikoista sijaitsee maaseudulla. Tosin työpaikkojen keskittyminen on nähtävillä myös maaseutualueilla. Keskittymisen viitekehyksessä Uimaharjun, Enon, Kiihtelysvaaran, Tuupovaaran ja Heinävaaran taa-jamat ovat tästä konkreettisia esimerkkejä.
- Joensuun kaupungilla on seitsemän palvelupistettä, joissa voi muun muassa maksaa Joensuun kaupungin lähettämiä laskuja ilman palvelumaksuja, käyttää maksutonta nettipistettä sekä saada apua vaikkapa lomakkeiden täyttöön. Palvelupisteistä kaksi sijaitsee keskustassa, muut toimivat Enossa, Kiihtelysvaarassa, Pyhäselässä ja Tuupovaarassa. Lisäksi keskustassa toimii Joensuun maahanmuuttajapalvelut.

- Lisätietoa Pohjois-Karjalan kylä- ja asukasyhdistysten toiminnasta <https://kylat.fi/>

5.8.2 Tulevaisuuden teemoja ja toimenpiteitä

Joensuun maaseutuohjelman (2016–2020) yhteydessä tehty kuntalaiskysely nosti esiin seuraavia kehittämiskohteita:

- tiestön ja julkisen liikenteen heikko nykyinen taso.
- kevyen liikenteen turvallisuuden edistämiseksi tehtävät toimenpiteet (mm. valaistus).
- ulkoilu- ja harrastusmahdollisuuksiin kaivataan monipuolisuutta.
- osallistuminen alueen kehittämiseen koettiin hankalaksi ja aikaa vieväksi. Maaseutuohjelman valmistelun yhteydessä vuonna 2015 järjestettiin neljä kehittämissiltaa. Näissä vahvimmin nousi esiin kahdeksan tulevaisuuden kehittämisteemaa, joita ovat kylien markkinointi, peruspalvelutason turvaaminen, yhdistystoiminnan rooli, yhteydet, yhdistysten yhteistyö, nuorten huomiointi, ympäristön siisteys ja asukkaiden kokoontumistilojen turvaaminen.

Joensuun maaseutuohjelman tavoitteet tulevaisuuden teemojen suhteen:

- Aktivoidaan asukkaita ja järjestöjä asuinympäristöjen kehittämiseen (paikallinen aloitteellisuus).
- Edistetään maaseutualueiden

asuin- ja elinympäristöjen vetovoimaa ja viihtyisyyttä.

- Lisätään asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja sen väyliä ja välineitä.
- Kartutetaan maaseutualueiden erityispiirteiden tuntemusta kaupunkiorganisaatiossa.

Joensuun maaseutuohjelman (2016–2020) kehittämisteemoja ovat

1. Viihtyisyys ja elinvoimaisuus

- Yhteyksien kehittäminen: julkinen liikenne ja tietoliikenneyhteydet.
- Palvelujen saatavuus ja laatu: monipuolistetaan kotona asumista tukevia palveluita ja verkkopalveluita.
- Työtä ja toimeentuloa: lisätään yhdistysten kaupungille tuottamia palveluita.
- Aluemarkkinointi, taajamien asemakaavojen ajanmukaistaminen.

2. Vaikuttaminen ja yhteisöllisyys

- Viestintä: aktiivinen tiedottaminen alueen suunnitelmista, tapahtumista sekä yhdistystoiminnasta. Lisäksi aluepalvelupisteiden kehittäminen tiedottamiskanavana.
- Monikanavainen vaikuttaminen: asukastiedon kerääminen ja hyödyntäminen. Mahdollistetaan myös asukkaiden osallisuus, kun valmistellaan maaseutualueita koskevia toimia.
- Yhteisöllisyys ja yhteistyö: neuvonta ja tuki hanketoimintaan, tuetaan kylätapahtumia ja turvataan niille tarvittavat tilat.

6 Seuranta ja yhteenveto

Suunnitelman seuranta on oleellinen osa-alue. Kun suunnitelmaa päivitetään, on tärkeää olla vuorovai-
kutuksessa järjestökenttään sekä kun-
talaisiin. Asianomaisten osallistaminen
suunnitelman arviointiin on tärkeää.
Järjestöyhteistyön koordinointi sekä
kuntalaisille suunnatut kyselyt tasa-ar-
von ja yhdenvertaisuuden teemoista
ovat osa suunnitelman seuranta tule-
vaisuudessa. Yhteistyö on siis oleelli-
sessa roolissa.

Edellä mainitun ohella kuntalaiset
voivat jättää palautetta oheisen linkin
kautta Joensuun kaupungille www.joensuu.fi/palaute. Palautetta voi antaa
aihealueittain ja niitä käsitellään vir-
ka-aikoina. Palautteisiin reagoidaan ja
niiden pohjalta kehitetään toimintaa.

Tässä suunnitelmassa osallisuuden ja
arjen monimuotoisuuden edistämi-
sen eteen tehtävät toimenpiteet ovat
tavoitteiden keskiössä. Toimenpiteet
ovat kirjattuna erilliseen toimenpide-
ohjelmaan. Kyseiseen tiedostoon on
hahmoteltu myös osallisuutta edistävän
”tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusillan”
ohjelmarunko. Joensuun kaupungille
palkataan vuoden 2021 alusta lähtien
osallisuuskoordinaattori, joten edel-
lytykset aihealueen kehittämiseksi
ovat merkittävästi aiempaa paremmat.
Lisäksi kaupungin rasismin vastaisia

toimenpiteitä arvioidaan säännöllisesti
rasismin vastaisessa työryhmässä.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat
käsitteinä laajoja. Niiden edistäminen
vaatii taakseen monien eri näkökul-
mien huomioon ottamista. Tässä suun-
nitelmassa kartoitettiin eri toimijoiden
näkökulmia tasa-arvon ja yhdenvertai-
suuden toteutumisesta Joensuun kau-
pungissa. Tulevaisuuden kannalta on
oleellista, että esiin nousseiden kehit-
tämiskohteiden eteen tehdään konk-
reettisia toimenpiteitä. Lisäksi näiden
sovellettavuutta käytäntöön on seurata-
tava aktiivisesti vaikutusten arvioinnin
avulla.

Huomion kohdentaminen varsinai-
siin asianosaisiin on oleellista. Tämän
suunnitelman yksi rajoitus on, että
kyselyt suuntautuivat lähinnä järjes-
töjen edustajille. Näin ollen muun
muassa piilevien mekanismien
vaikutus saattaa jäädä pimentoon.
Asianomaisten itsensä kuuleminen
on merkityksellistä, sillä todelliset
arkipäivässä ilmenevät eriarvoisuutta
tuottavat toimintatavat nousevat tällöin
helpommin esiin. Varsinaiseen kohde-
ryhmään kuulumaton henkilö ei näitä
näkökulmia usein edes tiedosta.

Lähteet ja lisätietoa

Council of European Municipalities and Regions (CEMR). 2006. *Eurooppalainen tasa-arvon peruskirja. Sitoutumus naisten ja miesten tasa-arvon toteuttamiseksi paikallishallinnoissa.*

Finlex: Oikeusministeriö. 2000. *Suomen perustuslaki 731/1999.*

Finlex: Oikeusministeriö. 2015. *Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.*

Finlex: Sosiaali- ja terveysministeriö. 1987. *Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986.*

Finlex: Valtioneuvosto. 2016. *Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.*

Finlex: Valtiosopimus. *Yleissopimus lapsen oikeuksista. 60/1991.*

Joensuun kaupungin henkilöstöpalvelut. *Joensuun kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2019–2021.*

Joensuun konsernistrategia. *Kohti 2020-lukua, rohkeasti uudistuva 2017–2021.*

Joensuun konsernin strategiat. *Joensuun kuntalaiskysely 2017.*

Joensuun seudun ops. 2019. *Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.*

Kaupunginvaltuusto. 2016. *Osallistuva ja kehittyvä kaupunkimaaseutu – Joensuun maaseutuohjelma vuosille 2016–2020.*

Karvinen, Marita & Elina Venesmäki. 2019. *Tilaa moninaisuudelle! – Opas seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen. Rainbow Rights Promoting LGBTI Equality in Europe –hanke (1.1.2017-31.3.2019).*

Kotouttaminen.fi <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>

Kuntaliitto. 2019. *Ikääntyneen väestön palvelut: käyttö, kustannukset, vaikuttavuus ja rahoitus.* <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sosiaalihuolto/iakkaiden-palvelut/ikaantyneen-vaeston-palvelut-kaytto-kustannukset-vaikuttavuus-ja-rahoitus>

Oikeusministeriö. 2019. *Moniperusteinen syrjintä olisi tunnistettava paremmin. Policy Brief 2, Syrjintä Suomessa. Ajankohtaista tietoa syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta.* <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Policy+Brief+moniperusteinen+syrjint%C3%A4>

Osallistuva ja kehittyvä kaupunkimaaseutu – Joensuun maaseutuohjelma vuosille 2016–2020.

Seta. 2020. *Sateenkaarisanasto*. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Setlementtiliitto. <https://setlementti.fi/>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. 2018. *Sukupuolen moninaisuuden sanasto*.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. *Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus*. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. *Sukupuolen moninaisuus. Tasa-arvotiedon keskus: Sukupuolten tasa-arvo*. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. *Tasa-arvosanasto. Tasa-arvotiedon keskus: Sukupuolten tasa-arvo*. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. *Perheiden moninaisuus. Tasa-arvotiedon keskus: Sukupuolten tasa-arvo*.

Yhdistysten yhteystietoja

Lisätietoa Pohjois-Karjalan yhdistyksistä teemoittain jaoteltuna löytyy osoitteesta <https://www.jelli.fi/>

Eläkeliiton Joensuun yhdistys ry <https://elakeliitto.fi/yhdistykset/joensuu>

Joensuun Eläkeläiset ry <https://www.sites.google.com/site/joensuunelakelaiset/>

Joensuun Kehitysvammaisten Tuki ry <https://joensuunkvtuki.fi/>

Joensuun Pelastakaa Lapset ry <https://joensuu.pelastakaaalapset.fi/>

Joensuun Seudun Invalidit ry <https://joeninva.kotisivukone.com/>

Joensuun Seudun Monikulttuurisuusyhdistys ry <http://www.jomoni.fi/toiminta.html>

Joensuun Seudun Yksin- ja yhteishuoltajat ry <https://apuaeroon.fi/palvelu/joensuun-seudun-yksin-ja-yhteishuoltajat-ry/>

Joensuun 4h-yhdistys ry <https://joensuu.4h.fi/>

Kylätieto Pohjois-Karjala <https://kylat.fi/>

Pohjois-Karjalan Perhehoitajat ry https://www.perhehoitoliitto.fi/liitto_toimii

Pohjois-Karjalan Seta ry. <https://pohjoiskarjalanseta.fi/>

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry <https://www.pksotu.fi/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Joensuun yhdistys ry
<https://joensuu.mll.fi/>

Sateenkaariperheet ry Joensuu <https://sateenkaariperheet.fi/>